
LACOL

ARQUITECTURA

COOPERATIVA

LACOL SCCL.

CICERÓ 5, LOCAL

08014 BCN

F66248154

APUNTS DE LA JORNADA

LA UTILITZACIÓ TEMPORAL D'ESPais BUI TS

EXPERIÈNCIES, REPTES I OPORTUNITATS

CAN RICART, 15 DE NOVEMBRE DE 2016

PRESENTACIÓ

Es va iniciar la jornada amb la presentació d'experiències de transformació de buits urbans, seguint els conceptes del protocol d'activació.

Identificar

Partim de la identificació de l'**espai**. Pot ser una problemàtica dispersa en diversos espais de característiques diferents, com el projecte de Solars Vius de Lleida, que inclou solars molt petits del centre de la ciutat. Però també el cas de Tempelhof a Berlín, on amb estratègies d'us temporal s'està dinamitzant l'antic aeroport perquè sigui un espai verd útil sense esperar a transformar-lo en un gran parc urbà. També cal estar oberts de ment per identificar que pot ser un buit urbà, com el quiosc de premsa de Sant Boi de Llobregat que després de no aconseguir adjudicar-ne la concessió l'ajuntament va cedir a la iniciativa Fem Kiosk, a través del projecte CoBoi Innova, perquè una associació cultural fes activitats a la plaça.

Cal posar molta atenció també a identificar correctament les **necessitats** que podem resoldre dinamitzant aquest espai. El cas de ReGen Huesca, a Osca, va ser un bon exemple de diagnosi participada, tant dels espais com dels usos a què calia destinar-los.

En aquest sentit els projectes seran més rics quan abans incloquem a tots els **agents i xarxes** que poguem involucrar. La recuperació ciutadana de Can Batlló a Barcelona és tot un referent en l'impuls de la ciutadania en diferents projectes, incloent un espai de socialització canina generat pels propis propietaris de gossos.

Definir

És necessari també definir els **objectius i estratègies**. El primer objectiu és activar el buit en si mateix, per evitar la degradació del propi espai i de l'entorn, i els efectes negatius associats. Però a partir d'aquí cal enriquir el projecte amb tots els altres ingredients. Un dels usos més comú que s'està donant als solars és el d'hort urbà. Aquests espais, més enllà de fomentar certs tipus d'agricultura i alimentació més sanes, donen suport a altres iniciatives socials. Per exemple el ConnectHort del Pla Buits al Poblenou és utilitzat per escoles, instituts i centres de dia del barri.

Seguint amb el tema dels **usos i activitats** cal sempre tenir present que aquestes han d'anar d'acord amb les normatives vigents. Tenim el cas recent de la Nau Bostik, a la Sagrera, que tot i ser un èxit de recuperació temporal d'una fàbrica abandonada aquest estiu va veure com li precintaven els espais per problemes legals.

Planificar

Abans de començar caldrà planificar com ha de ser l'adequació i la dinamització del buit. Els **recursos disponibles** poden arribar a ser un entrebanc. Més enllà dels recursos propis i els que puguem aconseguir d'altres administracions és interessant pensar en els recursos que pot generar el propi projecte amb la seva activitat. A Amsterdam, on tenen una llarga experiència en el tema, trobem el Broedplaats SUP, un edifici que espera la seva reconversió i mentrestant es lloga a baix cost com a residència de joves creadors i estudiants, espais de creació i esdeveniments.

Haurem de pensar també en **mecanismes de gestió** que permetin realitzar un seguiment viu del projecte. Diversos plans com el Pla Buits de Barcelona o Conreant Terrassa tenen mecanismes des del propi ajuntament per seguir que els projectes duen a terme allò a que s'havien compromès. Però també per anar resolent les dificultats que van sorgint i per crear xarxes de suport mutu entre els projectes.

Cal insistir en que estem parlant de projectes temporals, per tant hem de preveure la seva **durada i continuïtat**. Que s'acabi l'ús temporal d'un espai no té perquè voler dir que s'acabi el projecte, com demostra el projecte parisí Ecobox. Es tracta d'un hort ubicat en un espai abandonat de la SNCF que quan la companyia ferroviària va voler recuperar va reubicar-se en altres solars abandonats del barri. L'altra pregunta recurrent és què significa temporal. Tenim exemples de tot tipus, com De Ceuvel, de nou a Amsterdam, on la temporalitat s'ha definit en 15 anys ja que és un projecte de llarg recorregut que vol descontaminar una antiga zona industrial i dinamitzar tot el barri. I a l'altre extrem el Rec.0 que obre l'antic barri d'adoberies d'Igualada uns pocs caps de setmana l'any.

Seguint amb qüestions de calendari tot allò que planifiquem caldrà situar-ho en una **programació general** del projecte. És important veure com s'encaixa aquest tipus de projectes en les agendes polítiques i de l'administració (convocatòries, subvencions,...). En el cas de Conreant Terrassa abans no acabi l'any fan servir el remanent del pla en donar resposta a demandes que hagin pogut tenir els horts (com instal·lar el rec automàtic), però això provoca que pot ser els horts ja s'hagin buscat la solució ells mateixos perquè no podien esperar.

L'**adequació** del buit per poder realitzar l'activitat pot tenir múltiples materialitzacions. Estem acostumats a veure solucions de baix cost, amb molta reutilització de materials i autoconstrucció, molt lligats amb el caràcter temporal i la voluntat d'incloure a la ciutadania i els beneficiaris que tenen molts d'aquests projectes. Aquest és el cas de la intervenció feta al barri de l'Espirall de Vilafranca del Penedès. Però podem anar a l'extrem oposat, aprofitant la esponsorització de grans marques, i fer espais sofisticats i costosos, com el Unlimited Stadium de Manila, que formava part d'una campanya publicitària d'una marca esportiva.

Finalment cal anticipar-se també a com serà la **dinamització**. Sinó correm el risc de repetir l'error de Esto no es un solar. El pioner i reconegut projecte de Saragossa depenia completament de fons d'ocupació, així que quan un any es va enrederir l'adjudicació de la partida pressupostària van quedar abandonats al ningú fer-se'n càrrec de la gestió.

Són projectes que encara estan marcats pel grau d'experimentació, cosa que ens permet ser innovadors, però hem de fer les coses conscientment per no crear nous problemes on abans no n'hi havia.

TALLERS

Després de la presentació es van dur a terme dues dinàmiques de debat per aprofundir en el tema. La primera dinàmica consistia en un debat al voltant de les qüestions del protocol, mentre que el segon era un joc de rol amb els diferents agents implicats en l'activació d'un buit urbà. Ens vam repartir en tres grups segons la temàtica (edificis, locals i solars) per fer la primera dinàmica i en cinc per fer el joc de rol. En cada grup es va plantejar un cas fictici com a fil conductor.

EDIFICIS

Primera dinàmica - debat

Com a observació general el grup es va centrar massa en el cas d'estudi, que al ser un exemple era força general i hi havia molts dubtes concrets. Pot ser hagués estat més encertat centrar-se més en casos generals i aprofitar experiències personals i dubtes. Tot i així es va generar força debat i es van valorar les diferents variables.

Els principals punts del debat van ser:

- Es va manifestar una preocupació generalitzada sobre la responsabilitat en el cas que passi alguna cosa i el compliment de la normativa (accessibilitat i incendis sobretot).
- Si s'inverteixen recursos des de l'administració pública sobre un espai privat, hi ha d'haver la garantia d'una amortització (retorn social i altres).
- És important el retorn social i la difusió per tal d'engrescar als grups. Calen idees força des d'un principi i el compromís dels agents que hi participin, sobretot alhora de dinamitzar-ho.
- Cal recordar constantment que estem davant d'un ús temporal i que cal tenir clar:
 - la propietat: pública/privada i la normativa
 - normativa aplicable en cada cas: usos temporals (planejament municipal)/ usos provisionals llei d'urbanisme
 - solar/o espai que està en planejament

Segona dinàmica - joc de rol

Es va observar que tothom és conscient dels agents que poden intervenir en aquest tipus de procés i de quin paper poden arribar a jugar. Es va veure interessant assegurar-los a la mateixa taula de negociació. No obstant això, es va comentar que la figura de la propietat no tenia massa sentit si abans no hi havia consens amb l'activitat o l'ús que se li vol donar.

Per acostar posicions, i poder aconseguir arribar a un acord amb les parts, es va proposar que es pogués fer una reglament o normativa des de l'ajuntament en qüestió, en quant a hores d'obertura dels espais i usos; per tant, una bona solució podia ser utilitzar els instruments de planejament o l'eina de la normativa per poder acordar aspectes i poder realitzar les activitats proposades sense tenir les altres parts en contra. Abans d'haver de parar el temps, es començaven a trobar acords i consensos. No va haver-hi temps de fer posada en comú.

LOCALS COMERCIALS

Primera dinàmica - debat

En aquest grup, tot i exposar-se el cas d'exemple, es va parlar més en abstracte en aquesta primera dinàmica. Va ser d'especial utilitat tenir un cas existent (Espais Mentrestant) sobre el que poder recolzar-se. També es partia molt de les experiències pròpies de cada municipi o institució, en temes de buits urbans o altres projectes.

Es va fer molt d'èmfasis en la necessitat d'estudiar la viabilitat real. També es va parlar de que a vegades per atraure l'activitat comercial no hem de fomentar directament aquesta, sinó usos complementaris. A nivell d'agents i xarxes es va remarcar la importància de parlar directament amb els propietaris i no a través d'intermediaris. Dins de l'administració es veia necessari implicar els caps dels departaments, que són qui poden desbloquejar certs aspectes. A nivell general es veia positiu formar a tots els agents en el tema.

Sobre els objectius i les estratègiques es va comentar que calia no quedar-se només en l'espai, sinó pensar en el conjunt del barri. Cal que el projecte formi part d'una visió estratègica i no ser contradictori amb el que s'està fent al municipi. Segons la mida del municipi pot arribar a ser un projecte central.

A nivell de la planificació es va suggerir l'ús de recursos existents, com els plans d'ocupació del SOC i les convocatòries AODL, sobretot per l'adequació. També es va fer èmfasi en la importància de pensar en la gestió i es suggeria que els beneficiaris havien de ser cada cop més autònoms, per exemple agrupant-se.

Ja que en aquest cas normalment es busca que el carrer acabi tenint uns usos definitius es comentava que el que podia ser temporal aquí era la dinamització o certs usos. També en aquest grup la normativa va ser un tema que preocupava, i sobretot la relació que calia establir amb els tècnics. Es compartia la idea que calia treballar-hi i implicar-los perquè busquessin solucions als obstacles que anessin sorgint.

Finalment es va fer un recordatori de que són processos lents però el que importa és la permanència de l'impacte que es generi.

Segona dinàmica - joc de rol

El joc de rol es va rebre molt positivament i tots els participants van entregar-s'hi completament. Durant la dinàmica es va tractar temes de la conveniència del projecte pel barri, qüestions de seguretat dels espais, recursos econòmics, la voluntat del propietari... Es va donar molta importància a la feina que podia fer l'equip extern per fer una bona diagnosi.

Posteriorment va haver-hi un interessant intercanvi de sensacions. La persona que representava la propietat va manifestar sentir-se incomprès, que els altres no entenien les seves necessitats i que no es posaven al seu nivell. La persona que havia fet de regidora es sentia abandonada per la tècnica, mentre que aquesta deia que el polític anava al seu aire sense seguir planificació o seguiment. La incorporació de personal extern pot comportar una descoordinació amb l'equip municipal, i generar desconfiança per part d'aquests per manca del context. Sobre els grups externs que opten dinamitzar un espai es va destacar la necessitat de que ofereixin quelcom per seduir als altres agents (en especial als veïns i a la propietat).

SOLARS

Primera dinàmica - debat

En la primera dinàmica, amb el marc de fons del cas d'estudi plantejat, les aportacions van servir per completar, ampliar continguts i destacar qüestions rellevants a tenir en compte alhora d'activar un espai vacant. En molts casos es va parlar des de la pròpia experiència, en l'àmbit municipal, posant de relleu problemàtiques concretes en les que et pots trobar en processos d'aquestes característiques.

Prenent de referència la metodologia proposada, la majoria de les aportacions van fer referència a la part "identificar" on es van generar diversos debats i en menor mesura a qüestions de planificació.

En aquest sentit es van confrontar diferents processos pels quals detectar possibles necessitats a resoldre, mitjançant un procés participatiu implicant a la ciutadania, o mitjançant el coneixement propi de l'equip municipal i les seves àrees. Es va destacar també la necessitat de portar a terme una bona comunicació de la iniciativa per tal de comptar amb el suport o consentiment de tots els agents que es puguin sentir implicats, factor que pot ser clau per a l'èxit final del projecte. També es va debatre a fons sobre les diferents maneres d'implicar a la propietat del solar en la iniciativa, mitjançant l'aportació de garanties i facilitats per part de l'ajuntament o mitjançant vies coercitives.

Pel que fa a la planificació, es va destacar la importància de treballar a fons totes les etapes del procés: transformació de l'espai, ús i gestió de l'activitat i manteniment, a nivell de gestió de l'etapa i de responsable d'aportar els recursos econòmics o materials per a desenvolupar-la correctament. Es van posar exemples de projectes en que la mancança en una d'aquestes fases havia condicionat l'èxit de la proposta. Entre altres coses, es posà de relleu que, a més de a més de la coordinació i repartiment de responsabilitats amb els agents socials, és fonamental la coordinació interna amb les diferents àrees municipals afectades.

Segona dinàmica - joc de rol

En el joc de rol, cal destacar la capacitat dels participants d'assumir el paper proposat, per tant d'interpretar i comprendre els interessos i punts de vista de les possibles parts implicades en un procés d'aquestes característiques.

Un dels factors de partida en el joc va ser la proposta argumentada tant per la regidora d'ecologia urbana com la tècnica d'urbanisme de definir els usos a portar a terme en l'espai proposat mitjançant un procés de participació obert a totes les entitats. Aquest fet va influenciar en l'actitud que van prendre els representants de les iniciatives presents a la taula les quals davant aquesta proposta es van limitar a exposar les seves propostes, possiblement incompatibles entre algunes d'elles, sense entrar a competir les unes amb les altres. Destacar l'assoliment de consensos tant pel que fa al procés participatiu com en la necessitat de portar a terme un estudi tècnic, en el període d'un més, per determinar les possibilitats reals que ofereix el solar per a desenvolupar-hi activitats.

Finalment en l'intercanvi d'opinions es va esmentar el paper dels partits de l'oposició com a agents que, en cas que adoptin una actitud molt negativa, poden afavorir el desgast d'aquest tipus de procés.